

TAM MÜKELLEF GERÇEK KİŞİLERİN ANONİM VEYA LİMİTED ŞİRKET HİSSESİ SATIŞINDAN SAĞLADIKLARI KAZANÇLARDA VERGİLEME ESASLARI VE KAYDİLEŞTİRİLECEK HİSSELER

Bir tam mükellef gerçek kişinin şahsen sahip olduğu;

- Anonim şirket (A.Ş.) hisselerini veya,
- Limited (LTD.) şirket hisselerini

elden çıkarması halinde, bu satıştan doğan kazancın gelir vergisine tabi olup olmayacağı, tabi olacak ise bu vergilemeye dair özellikler zaman zaman tereddüt edilen hususlardır.

Gönül ister ki ne bu konuda ne de diğer vergisel konularda böyle tereddütler doğmasın. Vergileme ile ilgili hükümler böylesine karmaşık olmasın. Fakat nedense vergisel alanda netlik bir türlü sağlanamamakta, aksine mevzuat sürekli değiştirilmekte ve büsbütün karmaşık hale getirilmektedir. Bazı soruların net cevabı bulunmakla beraber o cevaba ulaşmak için mevzuatı iyi izlemek, çok uğraşmak gerekebilmektedir.

Tam mükellef gerçek kişilerin hisse satışlarına ilişkin vergisel hükümler ve yorumlarımız, detaydan kaçınılarak ana hatları ile aşağıda sunulmuştur.

Her ne kadar 232 no.lu Gelir Vergisi Genel Tebliği, GVK nun geçici 56 ncı maddesindeki hisse senetlerinin elden çıkarılmasından sağlanan kazançlara ilişkin açıklamalar içeriyor ve bu açıklamalar maddenin geçici olması dolayısıyla 1999-2002 yıllarında elde edilen gelirleri kavıyor ise de, 2003 yılı başından itibaren mükerrer 80 inci maddede getirilen yeni hükümlerin geçici 56 ncı maddeye benzemesi nedeniyle söz konusu Tebliğ hükümleri daha sonraki yıllar için de geçerli olan idari görüşleri yansıtmaktadır. Bu nedenle bu yazımızla birlikte, GVK nun mükerrer 80 ve mükerrer 81 inci madde metinlerinin ve 232 no.lu GV Genel Tebliğinin göz önünde tutulması gerekir.

Bu yazımız sadece tam mükellef gerçek kişilerin elde ettikleri gelirleri konu almakta olduğu için A.Ş. veya LTD. hissesi satışından kaynaklanan gelirin, dar mükellef gerçek veya tüzel kişiye yahut tam mükellef tüzel kişiye ait olması, ticari kazançta dahil bulunması halleri, yazımızın konusu dışındadır.

Keza bu yazı, konu ile ilgili bir çok detayı içermemekte, sadece genel yaklaşım sağlaması amacıyla hazırlanmış bulunmaktadır.

1. VERASET SURETİYLE veya HİBE YOLUYLA (İvazsız Olarak) EDİNİLMİŞ A.Ş. veya LTD. HİSSELERİNİN ELDEN ÇIKARILMASI GELİR VERGİSİNE TABİ DEĞİLDİR :

Şahsen sahip olunan A.Ş. ve LTD. hisselerinin satışından sağlanan kazançların vergilendirileceğine ilişkin hüküm, Gelir Vergisi Kanunu'nun mükerrer 80'inci maddesinde yer almaktadır.

Bu maddede ivazsız olarak edinilmiş menkul kıymetlerin satışından sağlanan kazancın gelir vergisine tabi olmayacağı açıkça belirtilmiştir. A.Ş. hisse senetleri ve geçici ilmuhaberleri de birer menkul kıymet türü olduğu için, veraset veya hibe yoluyla edinilmiş bu menkul kıymetlerin satışı gelir vergisinin kapsamı dışındadır.

Aynı maddenin 4'üncü bendine göre "*ortaklık haklarının veya hisselerinin elden çıkarılmasından doğan kazançlar*" ve bu bent kapsamında LTD. hisselerinin elden çıkarılmasından sağlanan kazançlar gelir vergisi kapsamında bulunmaktadır.

Ortaklık hakları veya hisselerinin ivazsız edinilmiş olmasına ilişkin bir açıklama olmamakla beraber, miras veya hibe yoluyla edinilmiş malların satışı genel planda gelir vergisinin konusuna girmediği için, ivazsız olarak edinilmiş tüm iştirak hisselerinin ve bu hisselerden kaynaklanan bedelsiz hisselerin satışında gelir vergisi aranmaz.

Bunun gerekçelerini şöyle sıralayabiliriz :

- Miras kalmış veya hibe suretiyle edinilmiş bir malın satışı, gelir elde edici bir işlem değil, servetin idaresi kapsamında yapılmış bir tasarruftur.
- Gelir vergisinden bahsedebilmek için kişinin, gelir elde etme amaçlı bir aktivite göstermiş olması gerekir. Miras kalmış bir malın mirasçı tarafından tüketime konu edilmek amacıyla paraya çevrilmesi gelir vergisine tabi tutulabilecek bir aktivite sayılamaz.
- Alım-satım kazançları, ALIM ve SATIM şeklinde iki ayrı işlem sonucunda oluşur. Alım var fakat satım yoksa, yani satın alınan mal hibe edilmişse gelir vergisinden söz edilemez. Nitekim GVK nun mükerrer 80 inci maddesinde yer alan "*elden çıkarma*" tarifinde hibe işlemi, gelir doğurucu bir elden çıkarma fiili olarak kabul edilmemiştir. Aynı şekilde satış var fakat alış yok ise yani satılan mal veraset veya hibe yoluyla edinilmişse, gelir de yoktur, gelir vergisi de yoktur.
- GVK nun mükerrer 80 inci maddesindeki 1 ve 6 no.lu bentlerde ivazsız iktisap edilenlerin hariç olduğunun belirtilmesi, 2,3,4 ve 5 inci bentlerde böyle bir belirlemeye yer verilmemesi tereddüt uyandırmakla beraber, yukarıdaki gerekçeler nedeniyle bizim görüşümüz 1 ve 6 no.lu bentlerdeki ibarelerin haşiv (gereksiz söz veya tereddüt gidermek için malumun ilanı) olduğu yolundadır. (GVK nun 18 inci maddesinde kendisine telif hakkı miras kalan kişilerin bu haklarını satmalarından kaynaklanan hasılatın gelir vergisinden müstesna olduğunun belirtilmiş bulunması da ayrı bir tedvin hatasıdır.)

2. SATIN ALMA VEYA İŞTİRAK SURETİYLE ŞAHSEN ELDE EDİLMİŞ ANONİM ŞİRKET HİSSELERİNİN ELDEN ÇIKARILMASI SURETİYLE SAĞLANAN KAZANÇLARDA VERGİ REJİMİ :

2.1. Vergileme Kuralları :

İvazlı olarak elde edilmiş A.Ş. hisseleri ve bu hisselerle ilgili bedelsiz hisselerin elden çıkarılması suretiyle elde edilen şahsi kazançlar prensip olarak gelir vergisinin konusuna girmekle beraber;

- Türkiye’de kurulu menkul kıymet Borsa’larında (İMKB’de) kayıtlı A.Ş. hisseleri, elde ediliş tarihlerinden itibaren **3 ay** geçtikten sonra satılırsa, bu satıştan doğan kazanç gelir vergisine tabi değildir.
- Diğer A.Ş. hisseleri, edinilmesinden itibaren **1 yıl** süre geçtikten sonra satılırsa bu satıştan doğan kazançta da gelir vergisi aranmamaktadır.

GVK’nun, 3 ay ve 1 yıllık sürelerden sonra vergisiz olacağını belirttiği mal “*menkul kıymet*” olup A.Ş. hisse senedi veya geçici ilmuhaberi de birer menkul kıymet türü olduğu için, bu vergisizlik hallerinden faydalanmaktadır.

Söz konusu 3 aylık veya 1 yıllık süre dolmadan önce A.Ş. hissesi satışı yapılırsa, bu satıştan doğan kazanç gelir vergisine tabidir.

Kazancın hesaplanmasında satış bedelinden, alış bedelinin TEFE oranı ile yükseltilmiş değeri çıkarılır. Bu hesaplamada menkul kıymetin alındığı aydan bir önceki ayın endeksi ve satıldığı aydan bir önceki ayın endeksi dikkate alınır.

TEFE oranı negatif çıkarsa, orijinal maliyetin dikkate alınacağı (maliyetin düşürülemeyeceği) görüşündeyiz. Çünkü Mükerrer 81 inci maddede iktisap bedelinin TEFE’ye göre artırılması öngörülmüştür.

ÖRNEK (Milyon TL)

	1. İşlem	2. İşlem
1 İktisap Bedeli	72.000	70.000
2 İktisap Tarihi	Şubat 2004	Şubat 2004
3 Satış Bedeli	96.000	68.000
4 Satış Tarihi	Eylül 2004	Eylül 2004
5 İktisap Ayından Bir Önceki Aya Ait TEFE Endeksi	7.576,5	7.576,5
6 Satıştan Bir Önceki Aya Ait TEFE Endeksi	7.923,5	7.923,5
7 Yükseltilmiş Maliyet 1:5x6	75.297	73.206
8 Vergisel Anlamdaki Kazanç (3-7)	20.703	5.206 (Zarar)

Bu örneğe konu hisse senetleri İMKB de kayıtlı ise yukarıdaki kazanç ve zarar gelir vergisi beyanına dahil edilmez. Çünkü hisselerin alınış ve satılış tarihleri arasında üç aydan fazla zaman geçmiştir.

Şayet bu hisseler İMKB de kayıtlı değilse, bir yıllık süre geçmeden satış yapıldığı için gelir vergisinin konusuna girmektedir. Örnekteki mükellefin başka bir geliri bulunmadığı ve sattığı hisselerin Borsa’da kayıtlı olmadığı varsayımına göre :

Menkul kıymet alım-satım kârı	20.703.000.000
Menkul kıymet alım-satım zararı	5.013.000.000
	-
Fark	15.497.000.000
Mükerrer Md.80 kapsamındaki kazançlara yönelik olup 2004 için 12 milyar TL olarak belirlenmiş istisna	12.000.000.000
	-
Vergi matrahı	3.497.000.000

hesabı ile 3.467.000.000 lira matrah üzerinden bulunan gelir vergisi (699.400.000 TL), 2005 yılında (Mart ayının 15 inci günü akşamına kadar) beyan edilecek, bu verginin yarısı Mart sonuna kadar, diğer yarısı Temmuz sonuna kadar ödenecektir.

Değer artışı kazançları olarak isimlendirilen GVK nun Mükerrer 80 inci maddesindeki işlemlerin bir kısmı kârlı bir kısmı zararlı olduğunda bu zarar, örneğimizde olduğu gibi aynı madde

kapsamındaki kârlarla mahsuplanabilmekte, fakat zarar ağır basıyorsa bu zarar beyannamede gösterilememekte yani diğer 6 gelir unsurunu aşındıramamaktadır. (GVK Md.88) 3 ay veya 1 yıllık sürenin geçmiş olması dolayısıyla satışı vergisiz hale gelen menkul kıymetlerin zararına satılması halinde bu zararlar hiç dikkate alınmaz.

GVK'nun mükerrer 81'inci maddesinde, menkul kıymetlerin elden çıkarılmasında, iktisap bedelinin tevsik edilememesi halinde o menkul kıymetin itibari değerinin iktisap bedeli olarak kabul edileceği hükme bağlanmıştır. İMKB'de kayıtlı A.Ş. hisselerinin satışında iktisap bedelinin yani alış maliyetinin tevsik edilememesi ihtimal dışıdır. İMKB'de kayıtlı olmayan A.Ş. hisselerinin 1 yıllık süre geçmeden önce yapılan satışında, TEFE oranında yükseltme tabi tutulacak maliyet bedeli, tevsik edilebiliyorsa gerçek alış bedelidir. Tevsik edilememe halinde, bu hissenin nominal bedeli alış bedeli olarak kabul edilip bu bedel TEFE oranıyla yükseltilir.

"Elden çıkarma" deyiminin, satış, ivaz mukabilinde devir veya temlik, trampa, takas, ticaret şirketlerine sermaye olarak koyma işlemlerini kapsadığı Kanun'da ifade edilmektedir. (Mük. Md.80) Dolayısıyla edinilmesinden itibaren 3 ay veya 1 yıl geçmemiş olsa bile A.Ş. hisselerinin hibe edilmesi, hibe edene vergisel yük getirmez. Fakat bu hisseleri hibe suretiyle edinen kimse veraset ve intikal vergisi ödemek durumunda kalabilir. (2004 yılı için her bir hibe işleminde 1.572.000.000 liralık istisna uygulanmaktadır.)

2.2. A.Ş. Hisselerinin Basılı Olması veya Geçici İlmuhabere Bağlanmış Olması :

İ.M.K.B. de işlem gören hisse senetleri açısından 3 ay, diğer A.Ş. hisse senetleri açısından 1 yıl geçtikten sonra yapılan satışın vergisiz olacağını hükme bağlayan mükerrer 80 inci maddede "... *menkul kıymetlerin elden çıkarılmasından sağlanan kazançlar*" ibaresi yer aldığı için, menkul kıymete dönüştürülmemiş yani hisse senedine veya geçici ilmuhabere bağlanmamış A.Ş. hisselerinin satışı açısından, 3 aylık veya 1 yıllık bekleme süresine tabi vergisizlik imkanının geçerli olmadığı yolundaki görüşlere rastlanmakta olup Maliye İdaresi'nin de bu görüşte olduğu anlaşılmaktadır. (232 no.lu GV Genel Tebliği'nin 5 inci bölümü)

Bizim anlayışımız ise, hisse senedine veya geçici ilmuhabere bağlanmamış bile olsa tüm A.Ş. hisselerinin "*menkul kıymet*" sayılması ve söz konusu vergisizlik için bu kağıtların aranmaması gerektiği yönündedir.

Nitekim aşağıdaki bölümde izah edildiği üzere, 21.03.2005 tarihinden itibaren İ.M.K.B. de işlem gören şirketlerin hisse senetlerinin tümünün kaydî hale gelecek olması, bu tarihten sonra oluşan yeni hisseler için hisse senedi basımı yapılmayacak olması ve söz konusu kaydî hisselerin alım satımında da, 3 aylık süre geçince vergisizlik ortamı doğacağı 26 no.lu Gelir Vergisi Sirküleri ile kabul edilmiş bulunmaktadır.

2.3. Borsa'da İşlem Gören Şirketlerin Hisselerinin 21.03.2005'ten İtibaren Kaydî Hale Gelecek Olması ve 26 No.lu Gelir Vergisi Sirküleri :

Bilindiği gibi 4487 sayılı Kanun ile Sermaye Piyasası Kanununa eklenen 10/A maddesinde, sermaye piyasası araçları ve bunlara ilişkin hakların özel hukuk tüzel kişiliğini haiz bir Merkezi Kayıt Kuruluşu (MKK) tarafından kayden izleneceği, bu Kuruluşun Sermaye Piyasası Kurulunun gözetim ve denetimi altında olduğu, kayıtların MKK tarafından bilgisayar ortamında ihraççılar, aracı kuruluşlar ve hak sahipleri itibariyle tutulacağı, kaydedilen hakların Sermaye Piyasası Kanununun 7 nci maddesi uyarınca senede bağlanmayacağı, MKK'nun kuruluş, faaliyet, çalışma ve denetim esaslarının Bakanlar Kurulunca çıkarılacak bir Yönetmelikle belirleneceği hükme bağlanmıştır.

MKK'nun kuruluş, faaliyet, çalışma ve denetim esaslarını belirleyen Yönetmelik 21.6.2001 tarih ve 24439 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Öte yandan Sermaye Piyasası Kurulunun Merkezi Kayıt Kuruluşu tarafından kayıtların tutulmasına ilişkin esasları düzenleyen Seri : IV, No:28 sayılı Tebliği, 22.12.2002 tarih ve 24971 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

Sermaye Piyasası Kurulunun 6.10.2004 tarih ve 41/1279 sayılı Kararıyla da 21 Mart 2005 tarihi itibarıyla hisse senetleri Borsa'da işlem gören şirketlerin hisse senetlerinin tümünün otomatik olarak topluca kaydileştirilmesine karar verilmiştir.

Hisse senetleri Borsa'da işlem gören ihraççılar, İMKB Takas ve Saklama Bankası A.Ş. (Takasbank) ile saklama sözleşmesi imzalamış aracı kuruluşlar ve yetkili takas ve saklama kuruluşları, başvuru şartı aranmaksızın MKK üyesi sayılmışlardır.

Kaydi sistem uygulamasının tüm taraflarının yani hisse senetleri İMKB de işlem gören ihraççıların, Takasbank A.Ş. ile hisse senedi saklama sözleşmesi imzalamış bulunan aracı kurum, bankalar ve Takasbank A.Ş. nin **6 Aralık 2004 tarihine kadar üyelik şartlarını ve üyelik prosedürleri ile ilgili işlemlerini tamamlamaları** gerekmektedir.

Kaydi sistem dışında kalmak isteyen yatırımcıların fiziki hisse senetleri 21 Mart 2005 tarihinden sonra Borsa'da işlem göremeyecek ve takas sürecine dahil edilmeyecektir.

Maliye Bakanlığı çıkardığı, 26 sayılı Gelir Vergisi Sirkülerinde MKK tarafından kaydileştirilecek hisse senetlerinin vergi uygulamaları karşısındaki durumunu açıklamıştır. Söz konusu Sirkülerde, sermaye piyasası araçlarının MMK tarafından kayden izlenmesi sonucu bu araçlar için fiziki senet bastırılması gereği ortadan kalkmakla birlikte, söz konusu sermaye piyasası araçlarının ihraç edenler, yatırımcılar ve ilgili diğer kurumlara sağladığı hakların korunmakta olduğu, dolayısıyla bunların fiziki olarak bastırılması veya bunların MKK tarafından kayden izlenmesi arasında vergi uygulamaları bakımından bir fark bulunmadığı belirtilmektedir.

Buna göre bir sermaye piyasası aracı olan hisse senetlerinin MKK tarafından kayden izlenmesi halinde, **kayden izlenen bu hisse senetlerinin elden çıkarılmasından doğan kazancın tespiti ve vergilendirilmesinde basılı (fiziki) hisse senetlerinin elden çıkarılmasından doğan kazançların tespiti ve vergilendirilmesine ilişkin hükümler uygulanacaktır.**

Maliye Bakanlığı'nın bu anlayışının, tüm A.Ş. hisselerine teşmil etmesi uygun olacaktır.

3. SATIN ALMA VEYA İŞTİRAK SURETİYLE ŞAHSEN ELDE EDİLMİŞ LİMİTED ŞİRKET HİSSELERİNİN ELDEN ÇIKARILMASI SURETİYLE SAĞLANAN KAZANÇLARDA VERGİ REJİMİ :

Limited şirket hisselerinin elden çıkarılması suretiyle sağlanan kazançlar GVK nun Mükerrer 80/4 üncü maddesi uyarınca gelir vergisine tabidir.

Ancak limited şirket hisseleri elden çıkarma kazançlarının vergilenmesi bakımından A.Ş. hisselerine nazaran bazı farklılıklar göstermekte olup, bu farklılıklar şöyle sıralanabilir :

- A.Ş. hisselerinde 3 ay veya 1 yıl süre dolduktan sonra vergisizlik ortamına geçilebildiği halde limited şirket hisseleri ne kadar uzun süre elde tutulmuş olursa olsun, elden çıkarıldığı takdirde bu elden çıkarma işlemi, istisna tutarını aşacak miktarda kazançla sonuçlanmışsa vergileme yapılır. Zaten uygulamada limited yerine anonim şirket kurulmasının tercih edilmesinde rol oynayan faktörlerden biri de budur. (İktisap bedelinin A.Ş. hisselerinde olduğu gibi TEFE ile artırılarak dikkate alınması imkanı limited şirket hisseleri açısından da geçerlidir.)

- A.Ş hisselerinin maliyeti tevsik edilemediğinde nominal değer maliyet olarak kabul edilmektedir. Buna mukabil limited şirket hisselerinin maliyeti tevsik edilemezse bu maliyet takdir komisyonunca takdir yoluyla belirlenmektedir.

Bu iki fark dışındaki tüm özellikler yukarıda izah ettiğimiz A.Ş. hissesi elden çıkarma kazançlarının vergilenmesiyle aynıdır.

4. KONU HAKKINDAKİ GÖRÜŞ VE ÖNERİLERİMİZ :

Yukarıdaki özet açıklamalardan anlaşılacağı üzere, tam mükellef gerçek kişilerce şahsen sahip olunan, satın alma veya iştirak yoluyla elde edilmiş anonim ve limited şirket hisselerinin ve bu hisselerden kaynaklanan bedelsiz hisselerin elden çıkarılmasından sağlanan kazançlar, prensip olarak gelir vergisine tabidir. Ancak bu kazançlarda vergi aranmayan haller, istisna hükümleri ve maliyet bedelinin yükseltilmesi gibi özellikler mevcuttur.

Söz konusu kazançların vergisel durumu ile ilgili önerilerimiz şunlardır :

- Şahsî hisse satışları genellikle, izlenemeyen, denetlenemeyen, vergi kaçığının yüksek olduğu bir alandır. Üstelik bu vergileme, sermaye dolaşımını ve yabancı sermaye girişini engellendiği için zararlıdır. Bize göre bu kazançlar tamamen vergi dışı bırakılmalıdır.
- Bu kazançlarda gelir vergisi alınmaya devam edilecekse, kazancın A.Ş. hissesi veya limited şirket hissesi satışından kaynaklanmasına göre değişen hükümlerden vazgeçilerek, tüm iştirak hisseleri için yeknesak kurallar getirilmeli, A.Ş. hisselerinin hisse senedi veya geçici ilmuhabere bağlanmasına gerek bulunmadığı yönünde hüküm konulmalıdır.
- Bilhassa Borsa'da işlem gören hisselerin vergiye tahammülü yoktur. Bu senetlerin alım satımında vergi aranmaması gerektiği gibi, söz konusu senetlerin alım satımına işlem vergisi dahi getirilmemelidir. Zira işlem vergisi, nispeti çok düşük olması gereken bir vergi olduğundan Hazine'ye getirisi de önemsenmeyecek kadar az olacaktır. Buna mukabil Borsa'da hisse alım satımı yapanlar, bu verginin her an yükselebileceği tedirginliğini yaşayacağından, bu küçük oranlı verginin Borsa üzerindeki olumsuz etkisi çok fazla olacaktır. Böyle bir tedirginliğe yol açmamak için, söz konusu küçük vergi hasılatından da vazgeçilerek Borsa'daki hisse senedi alım satımlarına işlem vergisi getirilmesi de hiç düşünülmemelidir.